

YAPAY ZEKÂ TARAFINDAN ÜRETİLEN FİKİR VE SANAT ÜRÜNLERİNİN KORUNMASI

THE PROTECTION OF INTELLECTUAL AND ARTISTIC PRODUCTS PRODUCED BY ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Aras ÖZKAN*

Özet: Bir insanın ürettiği ürünün, bilginin, sanatın, fikrin kısaca eserin nasıl korunacağı ve hukuk sistemlerinin bu duruma karşı nasıl davranacağı sorusu özellikle son yüzyılımızda önemli tartışmalara konu olmuş, nihayetinde de sistematik şekilde kanunlarımızda yerini almıştır. Ülkemizde 05.12.1951 tarihinde kabul edilen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, eser kavramını ve gerekli unsurlarını detaylı şekilde açıklayarak nasıl koruyacağını belirtmiştir. Fakat teknoloji denilen olgunun her geçen gün bir önceki yıla nazaran bile akıl almaz derecede ilerlemesi, yapılan her düzenlemeyi yetersiz kılmaktadır. Kanundaki hususiyet kavramı ve bir ürünün özellikle sadece insana özgü kabul edilmesi, kanunun teknolojinin gerisinde kalmasına neden olmaktadır. Teknolojinin yapay zekâ kavramını hayatımıza sokmasıyla birlikte başlarda otonom özellikleri bulunmayan yapay zekâlar, zamanla otonom özellikler sergilemeye ve hatta kendilerine ait eserler meydana getirmeye başlamıştır. Örneğin, üretilen bir yapay zekâ programının aktarılan bilgilerle resim çizdiği, müzik bestelediği, veri tabanına işlenen filmlerle birlikte yeni bir fragman meydana getirdiği bilinmektedir. Teknolojinin bu akıl almaz özelliğiyle birlikte yapay zekâların ortaya çıkardığı eserlerin hukuken korunması nasıl olacaktır? Hukukun bu ürünleri koruması için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu çalışmamızda yapay zekâ kavramının tanımını örneklerle destekleyerek anlatacak, yapay zekâların ürettiği fikir ve sanat ürünlerinin nasıl korunacağı konusunu Fikir ve Sanat Eserleri Kanununu da ele alacak ve özellikle yapay zekâ teknolojilerinin hukuki statüsünü açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Yapay Zekânın Ürettiği Fikir ve Sanat Eserlerinin Korunması, Yapay Zekânın Fikri Mülkiyet Hukuku, Yapay Zekânın Kişiliği

Abstract: The question of how to protect the product, knowledge, art, idea, briefly the work produced by a person and how the legal systems will behave against this situation has been the sub-

* İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilişim Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı, arasozkan@stu.aydin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4849-1617, Makalenin Gönderim Tarihi: 23.11.2022, Kabul Tarihi: 03.12.2022

ject of important debates especially in the last century, and finally, it has systematically taken place in our laws. The Law on Intellectual and Artistic Works, which was enacted in our country on 05.12.1951, stated in detail how to protect the concept of work and its necessary elements. However, the fact that the technology phenomenon has progressed at a pace that transgress the human mind's capacity has rendered each regulation outdated and redundant. The concept of peculiarity in the law and the acceptance of a product specifically for human beings causes the law to fall behind technology. The concept of artificial intelligence introduced into our lives by technology which did not have any autonomous features at first started to exhibit autonomous features and even create works of their own. For example, it is known that, with the information given beforehand, an artificial intelligence program drew pictures, composed music, and created a new trailer for movies which were processed in the database. With this unimaginable feature of technology, how will these works of artificial intelligence be legally protected? It is clear that the law needs new regulations to protect these artificially created products. In this study, it is aimed to explain the definition and examples of the concept of artificial intelligence, and how to protect the ideas and art products produced by artificial intelligence by addressing the Law on Intellectual and Artistic Works.

Keywords: Artificial Intelligence, Law on Intellectual And Artistic Works, Protection of *Ideas* and Works of Art Produced by Artificial Intelligence, Intellectual Property Law of Artificial Intelligence, Personality of Artificial Intelligence

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından birisi olan Sanayi Devrimi, insan gücüne dayalı ekonomik yapıyı değiştirerek makinelerin hâkim olduğu bir sistem geliştirmiştir.¹ İnsan gücünün üretime yetememesi ve insandan bağımsız hareket edebilen sistemlerin uzun vadede daha ekonomik oluşu sebebiyle geliştirilen teknoloji ile sadece sanayi alanında değil, insan hayatına her açıdan dokunan alanlarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 21. yüzyıl itibariyle finans, internet, alışveriş, eğitim, sağlık, savunma, lojistik ve hatta bürokrasi² gibi bütün alanlar teknoloji ile buluşmuştur. Bu teknoloji, dokunduğu alanlarda iş gücüne katkı sağlarken yapay zekâ kavramıyla da tanışmamıza vesile olmuştur.

¹ Güler Koştı, "Sanayi 4.0 ve Teknoloji Bileşenleri", *Journal Of Bussiness Innovation and Governance*, İzmir, C.3, S. 2, 2020 sf. 132

² Örneğin ülkemizde E-Devlet, EBA, E-Nabız gibi uygulamalarla devlet bürokrasisinin neredeyse bütün işleri üretilen yapay zekâlar ile gerçekleştirilebilmektedir.

Başlarda yalnızca bilim kurgu filmlerine konu olan yapay zekâ, günümüzde teknolojiye yardımcı olmakta kalmamış, otonom özellikler göstererek bağımsız hareketler de sergilemiştir. Örneğin ABD merkezli bir firma,³ yalnızca fırça darbesi sayısını ve renkleri belirterek, birden fazla resim çizebilen robotlar geliştirmiştir.⁴ Yine aynı şekilde geliştirilen bir yapay zekâ ürünü, ressam Rembrandt'ın eserlerinin bilgilerini yüz tanıma sistemi, algoritmalar ve üç boyutlu yazıcılar yardımıyla bir veri tabanında toplayarak ortaya yeni eserler çıkarmıştır.⁵ Hollywood film sektöründe ise piyasa hacminin büyük çoğunluğunu elinde bulunduran bir şirket, başka bir teknoloji şirketiyle anlaşarak çektiği bir korku filminin reklam potansiyelini arttırabilmek için yapay zekâ ürün yaptırıp, çekilen filmde en etkili kısımları derleyerek korku ve gerilim taşıyan sahneleri bir fragman haline getirmiştir.⁶ Bununla birlikte otonom hareketler sergileyebilen yapay zekâlardan söz edilse de medyada spekülasyon ve komplo teorileri üretilecek kadar zeki olmadıkları da söylenmektedir.⁷

Özellikle ilk ortaya çıkışı olan 1950 yıllarında genellikle matematiksel hesaplar yapabilen ve bu açıdan kullanılan yapay zekâlar artık insanlarla iletişime geçebilme, kendini eğitebilme gibi özelliklere sahiptir.⁸ Günümüzde yapay zekâlar insanın düşünme sistemini kopyalayarak, kendini sorgulayabilen, herhangi alanda bilgi verebilen, yorum yapabilen hale gelmiştir.⁹ Son derece hızlı ve etkili gelişen bir teknoloji ürünü haline gelen yapay zekâyı 2016 yılına kadar 640 milyon dolar yatırım yapılmışken, bu sayının 2025 yılına kadar 37 milyar dolara kadar çıkacağı tahmin edilmektedir.¹⁰

³ Mashable INC.

⁴ EMMETT Smith, <https://mashable.com/video/ibm-japan-robot-artist/> Erişim Tarihi: 01.04.2022.

⁵ Yeteneği Teknolojiyle Ölümsüzleştirmek <https://mediacat.com/yetenegi-teknolojiyle-olumsuzlestirmek/> Erişim Tarihi: 01.04.2022.

⁶ IBM Research Takes Watson to Hollywood with the First <https://www.ibm.com/blogs/think/2016/08/cognitive-movie-trailer/> Erişim Tarihi: 01.04.2022.

⁷ Burçak Ünsal, "Yapay Zekâ, Robotlar, Hukuki Düzenlemeler", *İstanbul Barosu Dergisi*, İstanbul, C. 93, S.4,2019, sf.65.

⁸ Büşra Kaynak Balta, "Yapay Zekâ Ürünlerin Hukuki Niteliği ve Fikri Eser Kavramı", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara, C.24, S.3, 2020, sf. 206.

⁹ Pratap Devarapalli, "Machine Learning to Machine Owning: Redefining the Copyright Ownership from the perspective of Australian, US, UK and EU Law", *European Intellectual Property Review*, C.40, S.11, 2018, sf.2.

¹⁰ Tractica, <https://omdia.tech.informa.com/topic-pages/artificial-intelligence> Eri-

Yapay zekâların her ne kadar iş gücüne katkı sağladığı söylene de getirdiği yeni ucuz işçi tanımıyla birlikte bazı sektörleri robot işçi kavramıyla tanıştıracak da konuşulmaktadır. Gerçekten de yapay zekâ sektörünün öncü ülkelerinden olan Japonya'nın Nagazaki kentinde yer alan bir otel sadece robotlar tarafından işletilmektedir. Bu otelde resepsiyondan kat hizmetlerine, yemekhaneden çamaşırhaneye kadar her alanda yapay zekâ robotlar görev almaktadır. Hiçbir insanın görevli olarak çalışmadığı bu işletmede odaların içinde de tamamen uzaktan kumandalarla kontrol edilebilen hizmetler sunulmaktadır.¹¹

Son zamanlarda yapay zekânın avukatların yerini alıp alamayacağı da tartışılmaktadır.¹² Gerçekten de bu ihtimal çok da uzak değildir. Örneğin, IBM firması tarafından "Baker & Hostetler" isimli hukuk bürosunun iflas departmanına yardımcı olması adına geliştirilen "Ross" isimli bir yapay zekânın, dünyanın ilk yapay zekâ avukatı olarak kabul edilmesi hukuk ve teknoloji dünyasında önemli bir gelişme olmuştur.¹³ Günümüzde de icra takip yazılımlarının Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) ile bütünleşmiş biçimde çalışarak, program üzerinden UYAP sistemine aktarma yapması ve bir icra takibini kendiliğinden başlatabilmesi de durumun basit bir örneğidir. Her ne kadar Oxford Üniversite tarafından yapılan bir araştırmaya göre avukatlık mesleğinin yapay zekâdan etkileneceği %3.5 olarak tahmin edilse de hukuk bürolarında çalışan sekreter, katip gibi meslek gruplarının yapay zekânın mağduru olabileceği ve işlerini kaybetme olasılığı yüksek risk grubu içerisinde yer alacağı düşünülmektedir.¹⁴ Durum böyle olunca da ortaya yeni ürün çıkaran veya yaptığı hareketlerle sorumluluk kavramlarına neden olan ve hatta avukatlık gibi bazı meslek gruplarının yerini alıp alamayacağı tartışılan yapay zekânın hukuk öğretisinde kendini göstermemesi düşünülemez.

Yapay zekâ özelinde yaşanan bu gelişmeler özellikle yapay zekâların ürettikleri ürünler konusunda hak sahibi kavramını; hukuki

şim Tarihi: 04.04.2022.

¹¹ Henn na Hotel https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150717_japonya_otel Erişim tarihi: 05.04.2022.

¹² Lee Kevin, "Artificial Intelligence In The Legal Profession", *RWE Requirement*, 2018, sf.2.

¹³ <https://futurism.com/artificially-intelligent-lawyer-ross-hired-first-official-law-firm> Erişim Tarihi: 29.10.2022.

¹⁴ Carl Benedikt Frey, "The Future Of Employment: How Susceptible Are Jobs To Computerisation", Oxford Martin School, 2013, sf.40.

nitelik, eserlerin korunması ve geliştirilmesi gibi hususlar özelinde hukuk öğretisinde tartışılmaya başlanmıştır. Yapay zekânın hukuki niteliği, otonom hareketlerinin cezai sorumluluğu, bir bütün olarak mülkiyet haklarının niteliği ve nihayet yapay zekânın ürettiği fikir ve sanat ürünlerinin korunması konuları hukuk düzeninin çalışma alanında hararetli tartışmalara yol açmaktadır. Nitekim Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, yapay zekânın fikri mülkiyet hukuku alanındaki yansımaları adına çalışmalar yapmış, kısa vadede çözüm önerisi olarak “yaratıcı” ve “yaratılan şey” arasında denge politikasına işaret etmiştir.¹⁵

Bu çalışmada yapay zekâların ürettiği ürünlerin hukuken statüsü ve hak süjesi olarak eser anlamında korunup korunmadığı fikri mülkiyet hukuku üzerinden ele alınacaktır. Yapay zekânın bir bütün olarak korunması değil, yapay zekâ tarafından üretilen eserlerin gayri maddi olarak korunması incelenecektir.

I. YAPAY ZEKÂ

A. YAPAY ZEKÂ KAVRAMI

Yapay zekâ kavramı, üzerinde fikir birliğine varılabilmiş bir kavram değildir. Bunun nedeni de teknolojinin öngörülemez biçimde gelişmesidir.¹⁶ Bilgisayar veya türevi makineler aracılığıyla çalışan yapay zekâyı,¹⁷ bazı yazarlar bilişim sistemlerinin, bilgisayarın veya bu sistemlerin kontrolünde olan robotların faaliyetlerini insan zekâsına benzer şekilde yerine getirme faaliyetleri¹⁸ olarak tanımlarken bazıları ise genel olarak insan hareketlerini taklit etme özelliği olan ürünler olarak tanımlamaktadır.¹⁹ Bütün tanım üzerinde her ne kadar fikir birliğine varılamasa da sonuç olarak yapay zekâ ürünlerde “insan zekâsına benzer

¹⁵ Hasan Kadir Yılmaztekin, “Yapay Zekânın Eser Sahipliği”, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, sf. 21.

¹⁶ Andreas Kaplan, Michael Haenlein, “Siri, Siri, in My Hand: Who’s The Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations, and Implications of Artificial Intelligence”, Business Horizons, S.62, 2019, sf. 17.

¹⁷ Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, “Yapay Zekâ, Endüstri 4.0 ve Robot Üreticiler”, Aristo Yayınevi, İstanbul 2021, sf. 15.

¹⁸ BJ Copeland, <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence> Erişim Tarihi: 06.04.2022.

¹⁹ Armağan Ebru Bozkurt Yüksel/ Başak Bak/ Sera Reyhani Yüksel/ Kemale Aslanova, “Yapay Zekâ, Futurist Hukuk”, Aristo Yayınevi, İstanbul 2018, s.6.

hareket” düşüncesi yatmaktadır.²⁰ Bu fikir doğru olsa da günümüzde teknolojinin öngörülemez şekilde ilerlemesi ve insan zekâsından daha güvenilir sonuçlar veren yapay zekâ teknolojilerinin ortaya çıkması bu tanımın değişmesine yol açmaktadır.²¹ Örneğin, yapay zekâ kavramının tarihteki ilk yaratıcısı kabul edilen John McCarthy, yapay zekâ için insan davranışlarının makinelere de öğretilmesi tanımını yapmıştır.²² Günümüzde ise yapay zekânın insan zekâsından üstün hale geldiğine yönelik tartışmalar, yapılan tanımları alt üst etmektedir. Bütün bu fikirler ışığında, kanaatimizce yapay zekâ, insan tarafından geliştirilen teknolojik ürünlere, insan davranışlarının öğretilmesi ve zekâ kavramını, öğretilen programlama sayesinde geliştirmesidir. Bu kapsamda yapay zekâ; öğrenme, problem çözme ve yorumlama gibi insan işlevlerini taklit etmesi olarak da tanımlanabilir.²³

Yapay zekâ kavramı hakkında toplumda ise kavram karmaşası yaşanmaktadır.²⁴ Yapay zekâ denilince genelde bir cismani varlık olarak robot düşünülmektedir. Yapay zekâ tanımı, robot kavramını da içine alır. Aslında bu durum yapay zekâ kavramının dar anlamda yorumlandığını gösterir. Hâlbuki yapay zekâ, günlük hayatımızda kullandığımız telefonlarımız, bilgisayarlarımız ve hatta ev eşyalarımızda bile kendini gösterir. Örneğin akıllı telefonlarımız aracılığıyla gönderilen mesajlarda boş mesaj gönderilmesi halinde uyarı vermesi, ekranın belli bir süre sonra kendiliğinden kapanması, çamaşır makinelerinin suyu algılamadığı zaman çalışmaması, iPhone telefonlarda yardımcı asistan Siri örnek olarak gösterilebilir.

²⁰ Bu yönde görüş için ayrıca bkz; Barış Gözübüyük, “Yapay Zekânın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlere İlişkin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Kırkkale Hukuk Mecmuası*, C.1, S.1, sf. 58.

²¹ Cannur Ercan, “Robotların Fiillerinden Doğan Hukuki Sorumluluk Sözleşme Dışı Sorumluluk Hallerinde Çözüm Önerileri”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2019, S.40; Lämmel/Cleve, *Künstliche Intelligenz*, München 2008, s. 14 (Bkz. Günther, s. 24, dn. 49).

²² Nils Nilsson, “Yapay Zekâ/Geçmiş ve Geleceği”, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, B.1, İstanbul 2019, sf. 8.

²³ Russel, Stuart, “Artificial Intelligence: A Modern Approach”, Pearson Education Limited, New Jersey 2009, sf. 22.

²⁴ Seda Kara Kılıçarslan, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2019/2, Y.4, sf. 366.

Robot kelimesinin tarih sahnesinde yer alması yapay zekâ kavramından daha öncesine dayanmaktadır. Kelimenin tarihçesi 1921 yılında Çek yazar Karel Capek'in yazdığı bir tiyatro oyununa²⁵ kadar uzanmaktadır. Robot aslında Türk Dil Kurumu Büyük Sözlükte "*Belirli bir işi yerine getirmek için manyetizma ile kendisine çeşitli işler yaptırılan otomatik araç*" olarak tanımlansa da her meslek grubuna göre farklı anlamlar içerebilmektedir.²⁶ Yapay zekâ, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra hayatımıza girmesiyle birlikte, robot tanımının da üst kavramı haline gelmiştir.

Robotlar genelde bağımsız bir görünüme sahip olan cihazlar şeklinde karşımıza çıkarlar. Bağımsız görünüme sahip olmadan yalnızca yazılım olarak karşımıza çıkan teknolojiler ise bot olarak adlandırılır.²⁷ İlk ortaya çıktıklarında kendi başına hareket etme özelliği olmayan robotların, insanlığın, hayatını kolaylaştırabilmesi adına yapay zekâ kavramıyla birleştirmesi de son yıllara dayanmaktadır. Robot kavramına en güncel örnek olarak ise NASA'nın 2020 yılında Dünya'dan hareketini başlattığı ve Mars gezegenine yolladığı "Perseverance" aracı gösterilebilir. Bu araç NASA'da çalışan bilim insanlarının Mars gezegeninin yapısına göre yorumlanarak yaklaşık 3 metre uzunluğunda ve 2,7 metre genişliğinde yapılmıştır.²⁸ Yapay zekânın ve kapsadığı robot kavramının en güncel örneklerinden biri olan Perseverance, Dünya'dan kumanda edilse bile, yapay zekâ özelliği ile Mars yüzeyinde önemli olduğunu düşündüğü parçaları da komut olmaksızın toplamaktadır.

Yapay zekâların günümüzde dört farklı sınıflandırması mevcuttur.²⁹ Algılama yetenekleri bakımından ise üç farklı tür olarak da in-

²⁵ Wikipedia, R.U.R: <https://tr.wikipedia.org/wiki/R.U.R>. Erişim Tarihi: 02.04.2022, Ayrıca; bu tiyatro oyunu ilerleyen yıllarda New York'ta sahnelenmeye başlamış ve İngilizcedeki yerini de almıştır.

²⁶ Neil M. Richard, William D. Smart: How Should The Law Think About Robots? Çevrimiçi Erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2263363 Erişim Tarihi: 02.04.2022.

²⁷ Çağlar Ersoy, "Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk", Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, sf.5.

²⁸ Mars 2020/ Perseverance https://mars.nasa.gov/files/mars2020/Mars2020_Fact_Sheet.pdf Erişim Tarihi: 06.04.2022.

²⁹ Arend Hintz, "Understanding The Four Types Of AI, From Reactive Robots to Self-Aware Being", The Conversation (Çevrimiçi erişim <https://theconversation.com/understanding-the-four-types-of-ai-from-reactive-robots-to-self-aware->

celenmektedir.³⁰ Üç çeşidi bulunduğu savunulan sınıflandırmaya göre yapay zekâ; dar yapay zekâ, genel yapay zekâ ve süper yapay zekâ olarak ayrılmaktadır. Dört ana başlıkta sınıflandırılan yapay zekâ türleri, yukarıda belirtilen türleri de kapsadığından dolayı, çalışmamızda yapay zekânın sınıflandırılması dört ana başlık altında yapılacaktır.

Bu türlerden ilki algılama kapasitesi zayıf yapay zekâlardır. Bu yapay zekâ türleri, yalnızca tek komut üzerine hareket edebilir ve yalnızca tek alanda komutları uygulayabilir.³¹ Basit bilgisayar oyunları ve rakip olabilen satranç oyunları bunlara örnek gösterilebilir. Bu yapay zekâların, insanlarla iletişim ve etkileşim içine girme yeteneği bulunmamaktadır.³²

İkinci tür yapay zekâlar ise hafızalarına kaydedilen verilerle hareket edebilen yapay zekâlardır. İlk türden farklı olarak, depolama alanları ne kadar komutla doldurulursa o kadar beceriye sahiptir. Bu bakımdan sınırlı bir hareket alanı mevcuttur ve sınırlı yapay zekâ olarak adlandırılırlar.³³ Örneğin sanal asistanlar bu tür yapay zekâlardır. Sisteme kaydedilen ve algılanan komutlara yönelik, sınırlı bir alanda karşılık verirler.

Üçüncü tür yapay zekâlar ise insanları anlayabilen, onlarla etkileşime geçebilen, insanların duygularını anlayabilen ve kendi duygularını aktarabilen yapay zekâlardır. Yapay zekânın bu çeşidi “zihin kuramı üzerine kurulu yapay zekâ” olarak adlandırılmaktadır.³⁴ Zihin kuramının etkisiyle yapılan bu tanımdaki yapay zekâlar, veri tabanlarına işlenen bilgiler ve kendilerine öğretilenleri kullanarak, veri tabanına yeni bilgileri, komut almaksızın işleyebilmektedir.

Dördüncü ve son yapay zekâ sınıflandırması ise kendinin farkında olan,³⁵ ikinci tür sınıflandırma bakımından ise süper yapay zekâdır. Bu yapay zekâ türü tıpkı bir insan gibi yeteneklere ve duyulara sahiptir.

beings-67616) Erişim Tarihi: 22.10.2022.

³⁰ Kara Kılıçarslan sf. 366.

³¹ Başak Bak, “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Temmuz 2018, Y. 9, S. 35, sf. 213.

³² Yılmaztekin, sf. 59.

³³ Yılmaztekin, sf. 59.

³⁴ Yılmaztekin, sf. 60.

³⁵ Yılmaztekin, sf. 60., Bak, sf. 214.

Algılama yetenekleri son derece güçlü ve etki-tepki mekanizmasına hâkimdirlir. İnsanlar gibi duygularıyla hareket edebilir, mantıklı ilişkiler kurabilirler. Günümüzde henüz bulunmayan ve yalnızca bilim kurgu filmlerine konu olan bu yapay zekâ türünün gelecekte hayatımıza dahil olması muhtemeldir.

B. YAPAY ZEKÂNIN ÖĞRENME YÖNTEMLERİ

Yapay zekâlar, yukarıda bahsedilen bağımlı veya otonom hareketleri sergileyebilmek için bazı öğrenme yöntemleri kullanmaktadır. İnsana bahsedilen bu hareketleri kullanırken³⁶ yararlanılan öğrenme türleri “makine öğrenmesi ve derin öğrenmedir”.

Makine öğrenimi kavramı 1959 yılında yapay zekâ alanında öncü olan Arthur Samuel tarafından keşif edilmiştir.³⁷ Bu kavram bilgisayar biliminin bir alt dalını ifade etmektedir.³⁸ Yapay zekâ kavramının temel anlamdaki tanımıyla karıştırılan makine öğrenmesi kavramı, aslında yapay zekânın bir dalı olarak kabul edilmektedir.³⁹

İşlenen temel bilgilerin, görüntülerin, insan tarafından yapılan gir-dillerle aktarılması sonucu ortaya çıkan yapay zekâ hareketi makine öğrenmesi olarak adlandırılmaktadır. Makine öğreniminin temelinde tahmine dayalı analitik işlemler ve mevcut verileri analiz yatmaktadır. Bir sistem, programlama görevlerini yerine getirirken, dış müdahaleden bağımsız olarak, hareketlerini kendi keşfediyorsa makine öğrenimi yapıyor denebilir. Bu bakımdan, insan tarafından verilerin yetersiz kalması halinde dahi, makinenin daha önceki verilerle yeni bir bilgiyi, istemi ortaya koyabilmesi makine öğrenmesi yöntemiyle sağlanmaktadır.⁴⁰

Derin öğrenme olarak adlandırılan öğrenme yönteminde ise yapay zekâlar, çok büyük veri tabanlarını, verileri birleştirerek yeni ve

³⁶ Kara Kılıçarslan, sf.367.

³⁷ Samuel Arthur “Some Studies In Machine Learning Using The Game Of Checkers”, *IBM Journal Of Research and Development*, 2019, S. 3, C. 3, sf 7.

³⁸ Harry Surden, *Machine Learning and Law* (Açık erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2417415) Erişim Tarihi: 09.04.2022.

³⁹ Barış Gözübüyük, “Yapay Zekânın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlerle İlişkin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Kırıkka-le Hukuk Mecmuası*, C.1, S.1, 2021, sf. 59.

⁴⁰ Evan Zimmerman, “Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood”, 2015, sf. 8.

birleştirilenlerden daha büyük veri tabanı oluşturmaya, mevcut bilgi üzerinden eklemeler yaparak kullanır. Bu öğrenme yöntemi için çok büyük çapta işletim sistemi ve depolama aygıtlarına ihtiyaç duyulur. Katman katman ilerleyen bu öğrenme sisteminde, birden fazla algoritma ile yapay zekâların eldeki verileri işleyerek yeni veriler elde etmesi sağlanır. Başka bir anlatımla, insan beynine benzeyen ve bu yapıdan örnek alınan derin öğrenme yönteminde, insanların deneyimlerine benzer olarak bir algoritma geliştirilmesi ve sonucu iyileştirmek adına her defasında farklı değişikliklerle ortaya daha iyi bir iş çıkarma fikri yatmaktadır.⁴¹

C. YAPAY ZEKÂNIN ÜRETTİĞİ ÜRÜNLER ve BAĞIMSIZ HAREKET SORUNU

Öncelikle yapay zekâyı tam anlamıyla kavrayabilmek için yapay zekâ örneklerine, otonom hareketlerinin günümüz teknolojisindeki yerine ve yapay zekâların ürettiği ürünlere güncel örnekler vermek gerekir.

Yapay zekâ alanında dünyada çalışma yapan birçok şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden kamuoyunda en tanınmış olanlarından biri Hanson Robotics firmasıdır. Bu firma 2016 yılında etkinleştirdiği “Sophia” ile gündeme gelmiştir. Robot Sophia aslında makine öğrenmesi sistemiyle çalışmaktadır. Kendi bünyesinde bulunan veri tabanına insanların jest ve mimiklerini aktaran ve buna göre kendi jestlerini belirleyen bir sistem kullanmaktadır. Sophia altmış kadar yüz ifadesini aynen taklit edebilmektedir.⁴²

Birleşmiş Milletler Tarafından İnovasyon Elçisi seçilen Sophia, dünyada birçok ülkeyi ziyaret etmiş ve davet üzerine birçok konferansa katılmıştır.⁴³ 2018 Yılında ülkemizi de ziyaret eden Sophia, “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı” kutlayıp, Mustafa Kemal Atatürk’ü de anmıştır.⁴⁴

⁴¹ Derin Öğrenme Nedir? <https://www.yapayzekatr.com/2019/12/16/derin-ogrenme-nedir/> (Erişim tarihi: 01.06.2022).

⁴² Harriet T. <https://www.telegraph.co.uk/technology/2018/01/08/sophia-robot-takes-first-steps/> Erişim Tarihi: 09.04.2022.

⁴³ SOPHIA <https://www.hansonrobotics.com/sophia/> Erişim Tarihi: 11.04.2022.

⁴⁴ <https://tr.sputniknews.com/yasam/201804191033103122-humanoid-robot-sophia-ataturk-23-nisan-adil-dagitilirsadunya-hepimize-yeter/> Erişim Tarihi:

Ayrıca Sophia'nın diğer bir özelliği de dünya üzerinde vatandaşlığa sahip olan ilk robot olmasıdır. Suudi Arabistan'ın Riyad kentinde bir etkinliğe katılan Sophia'ya vatandaşlık verilmesi üzerine, "Dünya'nın ilk vatandaşlık hakkına sahip olan robot olmaktan gurur ve onur duyuyorum" şeklinde açıklama yapmıştır⁴⁵. Önemle belirtmek gerekir ki, Sophia'ya verilen vatandaşlık resmi değil sadece semboliktir⁴⁶.

Sophia veri tabanına işlenen bilgiler ve resimler ile ortaya yeni resimler çıkarabilmektedir. Hatta bu resimler açık arttırma yoluyla satılmaktadır.⁴⁷ Burada asıl sorun insandan bağımsız olarak yeni ürünler üretmesine rağmen, bilgilerin veri tabanına insanlar tarafından girilmesidir. Bu durum yapay zekâların otonom özelliklerinin ve konu özelinde, ortaya koyduğu ürünlerin hususiyetinin ve yaratıcılığının tartışılmasına neden olmaktadır. Ayrıca Sophia'nın sadece chatbot olduğu da söylenmektedir.⁴⁸

Her ne kadar Sophia özelinde otonom özellikler sergilemesine rağmen ortaya koyduğu ürünlerde insan eli olduğu konuşulsa da Çin'de yapılan bir chatbot'un, yaratıcılarının herhangi bir komutu olmamasına rağmen Komünist Parti'yi eleştirmesi üzerine fişi çekilmiştir.⁴⁹ Bu örnek ile yapay zekâların insandan bağımsız hareket ettikleri de görülmektedir.

Yapay zekâlı robotlar kavramının en önemli örneklerinden birisi de Japon robot bilimcisi Hiroshi Ishiguro'nun ürettiği Robot Erica'dır. Alman haber kanalı DW'nin aktardığına göre Erica, çok büyük bir veri tabanının bağlı olduğu bir bilgisayar sayesinde, etrafında bulunan insanların yüzlerini, mimiklerini ve konumlarını, bağlı olduğu sisteme yüksek veri boyutlarıyla işleyerek insanları hissediyor. Topladığı bilgiler ışığında karşısındakine cevaplar verebilen Erica, aslında yapay zekâ robotların çok yavaş çalıştığının da bir göstergesi olarak kabul

11.04.2022.
45 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41780346> Erişim Tarihi: 11.04.2022.

46 Ünsal, sf. 68.

47 TRT Haber <https://www.youtube.com/watch?v=ClqLUuUXYPu> Erişim Tarihi: 11.04.2022.

48 Ünsal, sf. 67.

49 Robotun Fişi Çekildi, <https://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/komunist-partiyi-elestiren-robotun-fisi-cekildi,MRbq6B6iUUCRnQ3UP8eUag> Erişim Tarihi: 11.04.2022.

edilmektedir.⁵⁰ Ayrıca Erica, bir rap müzik şarkısı söyleyerek yeni fikri ürünler de ortaya koymuştur.

Yapay zekâ konusunda en önemli şirketlerin başında gelen Google ise geliştirdiği yeni teknoloji ürününe sadece dört nota tanımlayarak yepyeni bir bestenin ortaya çıkmasına şahit olmamızı sağlamıştır. Şirketin Magenta adını verdiği bu yapay zekâ, ayrıca ürettiği besteyi açık kaynak kodlu olarak yayınlanmaktadır.⁵¹

Peki yapay zekâ ürünlerin ortaya koyduğu bu ürünler, hukuken nasıl korunacaktır? Özellikle otonomluğu, yarattığı ürünlerdeki yaratıcılığı tartışılan bu ürünlerin eser olarak kabul edilebilmesi, edilmesi halinde korunması nasıl olacaktır? Bu soruyu cevaplayabilmek için öncelikle Türk hukukunda bu konuyla ilgili yer alan düzenlemelere göz atacağız.

II. TÜRK HUKUKUNDA FİKRİ HAKLARIN KORUNMASI

Fikri ürün, fikri haklar ve fikri mülkiyet hukuku kavramı, hukuk sistemlerinde ve özellikle hukukun babası kabul edilen Roma Hukuku dahil olmak üzere tarih sahnesinde kendini göstermez. Yaşadığımız son yüzyılda karşımıza çıkan fikri hak ve fikri ürün kavramı tarih sahnesinde bazı teorilerin konusu olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu teorilerden biri olan “Doğal Haklar Teorisine” göre fikri hak; bir ürünü icat eden kişinin, o ürün üzerinde doğal bir hakka sahip olmasından kaynaklanır ve bu nedenle hukuk düzeni bu hakkı tanımak ve korumakla yükümlüdür.⁵²

Yayınevi Mülkiyeti Teorisine göre de matbaa ve yayınevi sahiplerinin, kendilerini bastıkları eserlerde bir mülkiyet hakkı sahibi görmeye başlamasıyla fikri haklara sahip oldukları düşüncesinin yerleşmesidir.⁵³

⁵⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=NVKeKZsk8kE> Erişim tarihi: 09.04.2022.

⁵¹ Russel Brandom: Google’s art machine just wrote its first song, The Verge <https://www.theverge.com/2016/6/1/11829678/google-magenta-melody-art-generative-artificial-intelligence> Erişim Tarihi: 09.04.2022.

⁵² Yavuz Yayla, “Fikri Mülkiyet Hakları ve Mülkiyete İlişkin Teorik Yaklaşımlar” *Fiscaeconomia*, 2020, sf.287.

⁵³ Fırat Öztan, “Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku”, Turhan Kitapevi, Ankara 2008, sf. 28.

Bu teorilerden filozofların da hararetli tartışmalarına neden olanlarından biri de Kişilik/Şahsiyet Hakları Teorisidir. Bu teoriye göre bir eşyayı, ürünü, eseri ortaya koyan kişi ile bu neville arasında sıkı bir bağ olduğu kabul edilir. Özellikle Immanuel Kant'ın, kitaplarının hukuka aykırı olarak çoğaltılması bu teorinin kapsamlı bir şekilde geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır.⁵⁴ Kant'a göre bir kitabın maddi yönüyle, onun yazarının hitabını kapsayan içeriğini birbirinden ayırt etmek gerekir. Yazarının onayı olmadan eserleri çoğaltılıp yayımlanır-sa, kendi rızası dışında halka arz edilmiş olunur.⁵⁵

Teorilere konu olan fikri haklar en genel tabiriyle bilgi, emek, yaratıcılık gibi unsurlarla ortaya konan ürünler üzerinde sağlanan haklardır. Fikri ürünler ise, sahip olunan zekâ ve akıl ile ortaya konulan ve gayri maddi ürünler⁵⁶ veya fikri emek ve çalışma sonucu ortaya konan neticeler⁵⁷ olarak tanımlanmaktadır. Fikri ürün, onu meydana getiren tarafından düşünce aleminden dış dünyaya açıklandığı zaman hukukun ilgi alanına girmektedir.⁵⁸ Fikri ürünler, Türk Medeni Kanunu özelinde korunan bir ürün olmayıp, eserin sahibine aynı hak dışında soyut nitelikte haklar sağlayan ürünlerdir.⁵⁹

Belli bir nitelik ortaya konarak üretilen ürünler ve bu ürünler üzerinde sağlanan hukuki koruma, Türk hukuk sistemimizde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (Kanun veya FSEK) ile sağlanmaktadır. Kanun'un asıl amacı, yukarıda tanımlanan fikri ürünlerin ve bu ürünü meydana getiren eser sahiplerinin yaratıcı yönünün yani fikri haklarının korunması ve kapsamı yaratıcının eser üzerindeki mali ve manevi hakkının hukuk kalkını altına alınmasıdır. Aslında bu kanun kapsamında korunacak eserler için gayri maddi tanımları yapılsa da bu tanımın dar anlamda yorumlanmaması gerekir. Keza bir ressamın tablosu üzerindeki mülkiyet hakkını koruma görevi eşya hukuku alanına girerken, o tablonun yaratılma ve fikir anlamında korunması fikir ve sanat eserleri hukukunun konusudur.

⁵⁴ Öztan, sf. 31.

⁵⁵ Savaş Bozbel "Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku", Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, sf.26.

⁵⁶ Ünal Tekinalp, "Fikri Mülkiyet Hukuku", Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, sf.5.

⁵⁷ Bozbel, sf. 1.

⁵⁸ Bozbel, sf. 2.

⁵⁹ Levent Yavuz/Türkay Alıcı/Fethi Merdivan, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu", Seçkin Yayınevi, Ankara 2013, sf. 46.

Her eserin fikri ürün olarak kabul edildiği lakin her fikri ürünün eser olarak kabul edilmediği Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda,⁶⁰ bir ürünün eser olarak kabul edilebilmesi adına bazı kavramlar açıklanmış ve hukuki koruma için şartlar belirlenmiştir. Çalışmanın bu kısmında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu özelinde bazı kavramlar incelenecektir.

A. FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU BAKIMINDAN ESER KAVRAMI

Eser kavramı fikri mülkiyet hukukunun temelini oluşturan kavramlardan bir tanesidir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu eseri: *"Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri"* olarak açıklamıştır.⁶¹ Madde metninde eser kavramının çerçevesinin genel olarak belirlendiği, ürünün ise eser niteliğinde olup olmadığının takdirinin somut olayın özelliklerine göre yargı organlarının yorumuna bırakıldığı görülmektedir.⁶² Türk Dil Kurumu Büyük Sözlüğünde ise; *"- Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt; -Yayın, kitap, yapıt; -İz, işaret, im, -Soyut kavramlarda belirti"* olarak tanımlanmıştır. Bir başka tanıma göre de *Ses, işaret, yazı, resim veya cisim olarak dış dünyaya açıklanan fikri ürünlerden hukuk düzenince korumaya değer görülenlere eser denilmektedir.*⁶³ Bütün bu açıklamalardan yola çıkarak herhangi bir ürünün eser olarak kabul edilmesinin bazı özelliklere sahip olması şartına bağlı olduğunu söylemek mümkündür.⁶⁴

Bir ürünün hukuken korunan eser sayılabilmesi için bazı niteliklere ve şartlara sahip olması gerektiği açıktır. Öncelikle ilk olarak yapılan vurgu *"hususiyet"* kavramıdır. Hususiyet *"özellik"* anlamına gelmektedir.⁶⁵ Madde metninde bahsedilen hususiyet, eseri meydana getiren kişinin özelliklerini ve muhtevasını taşıması gerektiğini belirtmektedir.

Bir ürünün eser olarak nitelendirilebilmesi için sadece sahibinin hususiyetini taşıması yeterli değildir. Ayrıca kanunda belirtilen ürün

⁶⁰ Gözübüyük, sf. 62.

⁶¹ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Madde 1/B - a.

⁶² Yavuz/Alıcı/Merdivan, sf. 46.

⁶³ Bozbel, sf.1.

⁶⁴ Kaynak Balta, sf. 218.

⁶⁵ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 06.04.2022

gruplarına da dahil edilebiliyor olması gerekir ki bu ortaya konan bir “şeyin” eser olarak nitelendirilebilmesinin objektif şartıdır⁶⁶. Bu ürün grupları ilim, edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleridir. Hususiyet şartının ve ürünün muhtevasının kanunda yazan gruplardan olması şartı birlikte gerçekleşmelidir. Kısaca, hukukun koruduğu eser kavramından bahsedebilmek için, yaratılan şeyin sahibinin hususiyetini taşıması ve kanunun belirttiği mahsul gruplarına dahil olması gerekir.

B. ESER KAVRAMININ UNSURLARI

Eser kavramının unsurları her ne kadar kanun maddesinde yalnızca hususiyet ve *numerus clausus* olarak sayılan mahsul gruplarından olmak şeklinde belirtilmişse de Yargıtay kararlarında⁶⁷ ve öğretide, kanunda belirtilen unsurlar farklı şekilde kategorize edilmiştir. Ayrıca Ernst Hirsch, her fikri ürünün Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korumaya değer olmadığını, bir ürünün eser olarak değerlendirilebilmesi için algılanabilir olması gerektiğini (objektif şart) ve sahibinin hususiyetini taşımasını (sübjektif şart)⁶⁸ belirtmiştir. Bütün bu görüşler ışığında bir eserden söz edebilmemiz için, eserin taşıması gerektiği unsurlar; Yaraticısının hususiyetini taşımak, Kanun’da belirlenen eser grupları içerisinde yer almak ve dışarıya karşı algılanabilir olmaktır.

1. Yaraticısının Hususiyetini Taşımak

Fikri mülkiyet hukuku özelinde hususiyet kavramı, ortaya konan bir ürünün hukuken korunan bir eser olabilmesi için en önemli tanımların başında gelir. Öğretide yer yer hususiyet kavramına karşılık olarak “orijinal” kavramının kullanıldığı da olmaktadır.⁶⁹ Esasında bu durumun temel sebeplerinden biri de uluslararası hukukta hususiyet kavramı yerine orijinallik kavramının kullanılmasıdır⁷⁰. Hususiyet

⁶⁶ Yavuz/Alıcı/Merdivan, sf. 62.

⁶⁷ Yargıtay HGK, 2003/260 Esas ve 2003/271 Karar sayılı kararı.

⁶⁸ Ernst Hirsch, “Fikri ve Sinai Haklar”, Ar Basımevi, 1. Baskı, Ankara 1948, sf.300; Aktaran, Zorluel, “Mustafa: Yapay Zekâ ve Telif Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.142, 2019, sf. 315.

⁶⁹ Duygun Yarsuvat, “Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İstanbul, 1984, s.51.

⁷⁰ Hasan Kadir Yılmaztekin, “Türk Fikri Haklar Hukuku Yapay Zekâ Tarafından

kavramının şekil ve içerik bakımından irdelenebileceği gerekçesiyle bu görüşe katılmayan hocalarımız da mevcuttur.⁷¹

Hususiyet kavramının Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bakımından bir tanımı bulunmamaktadır. Kanun'un "*sahibinin hususiyetini taşıyan*" ifadesi ile hususiyet, yaratılan "*şey*" üzerinde yaratıcısının özelliklerinin bulunması, başka bir deyişle sahibinin üslubu olarak nitelendirilebilir.⁷² Bir fikri ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için yaratıcısının özelliklerini taşıması gerekmektedir. Bu özellik, eserin yaratıcısı ile eser arasındaki bağın bir göstergesi olarak düşünülebilir.⁷³ Yaratıcı tarafından ortaya konulan eser, yine yaratıcısının ruhuna özgü olmalıdır.⁷⁴ Ayrıca hususiyet kavramından söz edebilmek için ürünün özgün olması gerekmektedir. Bir ürünün özgün olması, o ürün özelinde yaratılan "*şey*" kavramının yeni olduğu anlamına gelmez. Belirtildiği şekilde yaratıcısının özelliklerini taşıyan ve özgün olan eserler taklitlerden de korunmaktadır.⁷⁵

Bir eserin hukuken koruma altına alındığı andan itibaren konusunu, o eserin fikri değil, maddi bir şekle büründüğü hali oluşturur.⁷⁶ Bu maddi ürün somut bir cismani varlık olmak durumunda değildir. Keza bilgisayar programları göz önüne alındığında, ortaya konulan fikrin maddi bir varlığa dönüştürüldüğü de açıktır. Bu bakımdan düşünceden ileri gidememiş fikirler bakımından hususiyet kavramından bahsedilmez.

Ek olarak yaratıcı kavramı öğretide sadece insanlara özgü olarak görülmektedir.⁷⁷ Yaratıcı insanda fiil ehliyeti de aranmaz.⁷⁸ Bundan

Meydana Getirilen Eserleri Korumak İçin Hazır Mı?", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.2, 2020, sf. 1538.

⁷¹ "Hususiyet, bazen şekil, bazen içerikte, bazen de her ikisinde birden olabilir. Buradaki hususiyet, üslubu, eser sahibinin yaratıcılığını içerir. Bu anlamda üslup, yenilik, öncelik, estetik ya da benzersizlik gerektirmez; fakat sanatçının kişisel mührünü taşır, beğenilmese, hatta nefret edilse, o kişiye özgüdür." Ayrıca Bkz: Bozbel, sf. 36.

⁷² Yavuz/Alıcı/Merdivan, sf. 63.

⁷³ Yılmaztekin, 1538.

⁷⁴ Öztan, sf. 92.

⁷⁵ Öztan, sf. 93.

⁷⁶ Yavuz/Alıcı/Merdivan, sf. 62.

⁷⁷ Bozbel, sf. 33.

⁷⁸ Bozbel, sf. 34, Ayrıca "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Eser Sahipliği Kavramı" başlığında da bu konuya ilişkin detaylara yer verilmektedir.

dolayı örneğin bir bilgisayar tercümesinin eser olarak nitelendirilemeyeceği söylenmektedir.⁷⁹ Fakat bu düşünceler tahmin edilemeyecek şekilde ilerleyen teknolojik gelişmeler ve yapay zekâ ürünlerin ürettiği ürünler karşısında çağının gerisinde kalmıştır.

2. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Belirlenen Eser Grupları İçerisinde Yer Almak

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 1. maddesinde eser kavramı açıklanırken, devam eden maddelerde hangi mahsul gruplarından olan ürünlerin hukuken eser sayılacağı *numerus clausus* olarak belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle kanunda işaret edilen gruplar dışında ayrı bir tür belirlenemez.⁸⁰ Sınırlı sayıda belirtilmiş olmasına rağmen ürün gruplarının içerikleri detaylı şekilde ele alınmış ve neredeyse boşluk bırakılmamıştır.⁸¹ İlim ve edebiyat eserleri içerisine bilgisayar programları, yazılımları, fikir aşamasında kalmamak koşuluyla bunların hazırlık aşamaları da dahil edilmiştir.

3. Dışarıya Karşı Algılanabilir Olmak

Bir ürünün hukuken eser olarak kabul edilebilmesi için bir tip, yapı şeklinde olması gerekmektedir. Bu şeklin cismani bir varlık olması gerekmez. Yargıtay bu konuda, bir eserin sadece fikir aşamasında kalması halinde, eser niteliği kazanmayacağını belirtmektedir.⁸² Bu bakımdan, herhangi bir ürünün sadece düşünülmesi, fikir aşamasında kalması, ortaya şekli anlamda bir içerik koyulamaması halinde eser kavramından söz edilemeyeceği gibi hukuki bir korumadan da bahsedilemez. Örneğin, bir sinema filmini eser olarak kabul edebilmek için, birbirini anlamlı takip eden ve algılanabilir görüntülerin birbiri ardına sıralanması gerektiği söylenebilir.⁸³ Fakat bu anlamdan şekli yapı-

⁷⁹ İnsanın sahip olduğu aklı ve zekâsı tanımıyla Ünal Tekinalp, "Fikri Mülkiyet Hukuku" sf.5, bkz; Öztan, sf. 82 "Sahibinin kelimesinden çıkarılacak ilk sonuç üzerinde duralım: Fikir ve sanat mahsulü bir insan tarafından yaratılacaktır. Herhangi bir makine veya cihazın kendiliğinden bir eser yaratması mümkün değildir".

⁸⁰ Bozbel, sf. 38.

⁸¹ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu fikir ve sanat eserlerinin çeşitlerini 2. madde ve 8. madde arasında belirtmiştir.

⁸² Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 01.07.197 tarihli 1976/5913 Esas ve 1977/7617 Karar sayılı kararı

⁸³ Kaynak Balta, sf. 222.

ya kavuşmak için illa fiziki özellikler sergilemesi gerektiği anlamına gelmez. Mesela bir şairin kafasında oluşturduğu şiirin, geliştirilme aşaması hukuken korunabilir. Fakat aynı şekilde şairin, ben bir şiir yazacağım demesi halinde herhangi bir korumadan söz etmek mümkün değildir.

C. FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU BAKIMINDAN ESER SAHİPLİĞİ KAVRAMI

Eser sahibi, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda eseri meydana getiren kişi olarak tanımlanmıştır. Eser sahibinin hakkı, eserin, kanunen şartlarını taşıyarak meydana gelmesiyle doğmaktadır.⁸⁴ Bu anlamdan yola çıkarak, ortaya çıkan eser üzerinde bir hakka sahip olabilmek için herhangi hukuki iş ve işleme gerek duyulmamaktadır.⁸⁵ Bu bakımdan bir ressamın çizdiği resim üzerindeki haklarını, eserini meydana getirdiği anda kazanmaktadır.

Öğretide yapılan tartışmaya göre eser sahibi yalnızca gerçek kişi olabilir, tüzel kişiler herhangi bir eserin yaratıcısı olamaz. Zira tüzel kişilerin, yaratıcı bir fikri çalışma içerisinde bulunacağından söz edilemez denmektedir.⁸⁶ Tüzel kişiler bir eser üzerinde yalnızca maddi hakları kullanma hakkına sahip olabilir, tüzel kişiler için herhangi bir manevi haktan söz edilemez. Her ne kadar Türk Hukukundaki bu düzenleme, Alman Hukuku ve İsviçre hukukuyla paralel olsa da Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Japonya gibi ülkelerde tüzel kişilerin de eser sahibi olabilmesine imkân tanınmıştır.⁸⁷

Kanunen eser sahibinin, eseri meydana getiren kişi olarak tanımlanması, yapay zekânın ürettiği ürünler konusunda hukuki kişiliği yani statüsü tartışmasını gündeme getirmektedir. Çalışmanın devam eden kısmında, yapay zekânın meydana getirdiği ürünlerin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bakımından korunabilmesi için hukuki niteliği ve bu konudaki tartışmalar ele alınacaktır.

⁸⁴ Öztan, sf. 289.

⁸⁵ Öztan, sf. 236.

⁸⁶ Tekinalp, sf.144 vd; Kılıçoğlu s. 180; Aktaran; Zorlu, "Yapay Zekâ ve Telif Hakkı", sf. 321.

⁸⁷ Bozbel, sf. 77.

III. YAPAY ZEKÂNIN ÜRÜNLERİNİN KORUNMASI ADINA KİŞİLİK VE HUKUKİ STATÜ SORUNU

A) GENEL OLARAK

Hukuken herhangi bir sorumluluktan bahsedebilmek, haklardan yararlanmak ve borçlara ehil olabilmek için kişilik vazgeçilmez bir unsurdur.⁸⁸ Bu bakımdan yapay zekâ teknolojilerinin, fikri mülkiyet hukuku anlamında eser sahibi olabilmesi ve bu eserlerinin bizzat hak süjesi olarak korunabilmesi için de öncelikle hukuken bir kişiliğinin bulunması gerekir. Otonom hareketler sergileyebilen, verilen komutlarla birlikte yeni bir komut yaratan, kendi aralarında konuşurken bile yeni bir dil meydana getiren yapay zekâ teknolojilerin hukuken kişi sayılıp sayılmaması, hak ve fiil ehliyetlerinin sınıflandırılması, haklarının ve sorumluluk alanlarının belirlenmesi meselesi ileride çözülmesi gereken en önemli problemlerin arasında görülmektedir.⁸⁹

Pozitif hukuk sistemimize göre kişi, hak sahibi varlık anlamına gelmektedir.⁹⁰ Hukuk, hakları belirlerken, hak sahibi olacak varlıkları da belirlemek zorundadır. Bu kapsamda bütün çağdaş hukuk sistemlerinde olduğu gibi, pozitif Türk Hukukunda da kişiler; gerçek ve tüzel kişiler olarak ikiye ayrılmaktadır. Yine bu kişilerin, hangi durumlarda kişi sayılacakları ve haklara ehil olacakları Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiştir. Buna göre insanlarda kişilik sağ ve tam doğmak koşuluyla başlar.⁹¹ İnsanlar, sağ ve tam doğmak koşuluyla hak ehliyetini ana rahmine düştüğü anda kazanır.⁹² Tüzel kişiler bakımından ise kişilik, kanunen öngörülen kuruluş işlemleri tamamlandığı anda kazanılır.

⁸⁸ Sinan Sami Akkurt, "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Sorumluluğu", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S.13, 2019, sf. 44.

⁸⁹ Özgür Taşdemir, Ümit Vefa Özbay, Burhanettin Onur Kireçtepe, "Robotların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu Üzerine Bir Deneme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.69, S.2, 2020, sf. 803.

⁹⁰ Kemal Oğuzman /Özer Seliçi /Saibe Oktay, "Kişiler Hukuku", Filiz Kitabevi, İstanbul 2015, B.15, sf.2.

⁹¹ "Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder". 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu madde 28.

⁹² 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'un 8. maddesi uyarınca, her insanın hak ehliyeti vardır.

Türk Medeni Kanun anlamında gerçek ve tüzel kişiler dışında herhangi bir kişilik modeli öngörülmemiştir. Görüldüğü gibi hukuk sistemimiz, insanlar dışında varlıklara da kişilik atfetmiş⁹³, öngördüğü bu kişilik türlerinde zekâ gibi bilişsel bir yetenek aramamış ve kişilik haklarının sınırlarını çizmiştir.

Gerçek kişiler, herhangi bir şarta ve sınırlamaya bağlı olmaksızın, yalnızca insan olmalarından dolayı hak ehliyetine sahiptir.⁹⁴ Bu bakımdan insanların da hak sahibi olabilme koşulları arasında, zekâ⁹⁵ ve bu zekâyâ bağlı olarak hareket edebilme yeteneği de aranmamaktadır.

Kanunumuzda yer alan bu düzenlemeler ışığında yapay zekâ teknolojilerinin herhangi bir kişiliği olmadığı açıktır. Yapay zekâlara hukuki anlamda bir kişilik tanınması için bu durumun detaylı şekilde tartışılması gerekmektedir. Öğretide özellikle bu konuda çalışma yapan yazarlardan bazıları öneri olarak, öncelikle konunun anayasal olarak ele alınması gerektiğini, yapay zekâlı varlıklara hukuki statü tanınmasının ardından temel hak ve hürriyetlerinin açıkça düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna ek olarak da kişiler hukuku özelinde kanunda en azından “Yapay Zekâlı Varlıklar” benzeri bir babın düzenlenip, yapay zekâ teknolojilerinin kişiliğine ilişkin hükümlerin, medeni kanun anlamında ele alınması gerektiğini belirtmektedir.⁹⁶ Keza yapay zekâ teknolojilerine yönelik hukuki statü belirlenmesi; sorumluluk, sorumluluğun kapsamı ve konumuz özelinde fikri mülkiyet hakkının korunmasını da doğrudan etkileyecektir.⁹⁷

Durum bu olmakla beraber yapay zekâ teknolojilerinin hukuki statüsünün belirlenmesi adına bazı teoriler mevcuttur. Çalışmanın devam eden kısmında yapay zekâ teknolojilerine atfedilen teoriler ele alınacaktır.

⁹³ Kara Kılıçarslan, sf. 372.

⁹⁴ Her ne kadar şarta bağlı olmadığı ifade edilse bile, kanunların öngördüğü bazı durumlarda hak ehliyetinin kısıtlanması söz konusu olabilmektedir. TMK’nın 132. maddesinde düzenlenen ve kadının önceki evliliğinin bitmesinden itibaren 300 gün geçmedikçe evlenememesi bu duruma örnek gösterilebilir.

⁹⁵ Gizem Özkan Şahin, Çağatay Şahin “Yapay Zekâlı Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.13, S.1, 2022, sf. 116.

⁹⁶ Murat Volkan Dülger, “Yapay Zekâlı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?”, İstanbul 2021, sf.8-9 (Açık Erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792253).

⁹⁷ Pınar Bacaksız, Yağmur Sümer, “Robotlar, Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku”, *Adalet Yayınevi*, Ankara 2021, sf.135.

B) YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİLERİNİN HUKUK STATÜSÜNE YÖNELİK TEORİLER VE ELEKTRONİK KİŞİLİK MODELİ

Bir teknolojik ürünün sorumluluğunun sınırları, bundan birkaç sene önceye kadar fütürist bir yaklaşım olarak görülse de yukarıda da yer verildiği üzere yapay zekâ teknolojilerinin otonom hareketler sergilemesi, insan öldürmesi, chatbotların yaratıcılarından bağımsız şekilde hareket etmesi üzerine odak noktası haline gelmiştir. Ceza hukuku kurallarını ihlal eden, haksız fiil sorumluluğuna neden olan, kendi yarattığı eserlerle fikri mülkiyet hukukunu ilgilendiren bu varlıkların hukuki statüleri de tartışılmaya başlanmış ve bu konuda teoriler ortaya atılmıştır. Öğretide yapay zekânın hukuki statüsüne ilişkin teoriler; yapay zekânın hukuki statüsünün belirlenmesinin gerekmediğini savunan ve yapay zekânın hukuki bir statüsünün bulunması gerektiğini savunan teoriler olarak ikiye ayrılmaktadır.⁹⁸ Yapay zekânın hukuki statüsünün bulunmaması gerektiğini savunan görüşler arasında; eşya teorisi ve köle teorisi mevcutken, yapay zekâlı varlıkların hukuki bir statü çerçevesinde incelenmesi gerektiğini savunan görüşler de; tüzel kişilik görüşü ve elektronik kişilik görüşü olarak sınıflandırılmaktadır. Çalışmamızda, bütün bu görüşlerin esasında bir teori üzerinde konumlanmasından kaynaklı olarak ikili bir ayrıma gidilmeyecek ve teoriler bir bütün olarak aktarılacak, son olarak en somut önerilerden olan elektronik kişilik modeline değinilecektir.

1) Yapay Zekânın Eşya Olarak Öngörüldüğü Teori

Eşya kavramı, hukuken korunan aynı hakkın konusunu teşkil etmektedir.⁹⁹ Bu bakımdan eşya üzerinde korunan haktan bahsedilebilmesi için, korunacak şeyin hukuken tanınan eşya olması gerekmektedir. Hukukumuzda eşya kavramının dört unsuru bulunmaktadır. Bunlar; eşya sayılacak şeyin cismani bir varlık olması, belirli olması, hakka yönelik hâkimiyeti ve cismani varlığın kişilik dışı olmasıdır.¹⁰⁰

⁹⁸ Bacaksız/Sümer, sf. 138.

⁹⁹ Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, "Eşya Hukuku", Filiz Kitabevi, B.23, İstanbul 2021, sf. 5.

¹⁰⁰ Numan Tekelioğlu, "Eşya Kavramını Yeniden Düşünmek: Nft'lerin Eşya Niteliği ve Eşya Hukuku Bakımından Geleceği Üzerine Bir İnceleme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.30, S.3, 2022, sf. 1306.

Yapay zekâ teknolojilerinin hukuki statüsüne yönelik ortaya atılan teorilerden ilkinde yapay zekânın eşya olduğu görüşü hâkimdir.¹⁰¹ Bu görüşün temelinde yapay zekâlı varlıkların, eşya kavramının unsurlarına uygun olması yatmaktadır. Yapay zekânın eşya olarak görüldüğü bu teoride, yapay zekâ teknolojileri klasik bir eşya gibi hukuki statüye sahip olmakta ve kişilerin mülkiyetinde bu şekilde yer almaktadır. Bu görüş, yapay zekânın artık sıradan bir eşya, alet gibi görülmesinin günümüz teknolojisine uygun olmayacağı ve yapay zekâ teknolojilerin, kişilerin mülkiyetindeki basit bir eşya gibi görülmemesi gerektiğinden dolayı eleştirilmektedir.¹⁰² Genel olarak yapay zekâlı varlıkların sorumlulukları açısından değerlendirilen bu teori, kanaatimizce yapay zekâ tarafından üretilen fikir ve sanat eserlerinin korunması adına da yetersiz kalmaktadır.

2) Yapay Zekânın Köle Olarak Öngörüldüğü Teori

İnsanlık tarihinin başlangıcıyla birlikte ortaya çıkan kölelik kavramı, özellikle eski Avrupa ekonomisinin ve sosyal hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰³ Bir insan olmalarına rağmen kişi olarak kabul edilmeyen, kendi hür iradeleri olmayan ve mülkiyet hakkı gibi temel insan haklarının sahibi olmayan köleler, ticaret konusu dahi yapılmaktaydı. Roma hukukunda, eşya olarak görülen kölelerin mülkiyetleri efendilerine aitti ve efendileri lehine yaratıkları bütün hakların sahibi yine efendileriydi. Özellikle temel insan hakları kavramlarının dünya üzerinde ön plana çıkması ve bu duruma İngiltere'nin öncülük etmesiyle birlikte kölelik kültürü yavaş yavaş tarihten izini sildirmeye başladı.

Yapay zekânın basit bir eşya olarak görülmemesi gerektiğinin düşünülmesi üzerine ortaya atılan görüşlerden bir diğeri de yapay zekânın, kişilerin kölesi olarak kabul edilmesi teorisidir. Bu teorisinin temelinde, kölenin efendisinin, onun üzerindeki mülkiyet hakkı ve kölenin, sahibi lehine ortaya koyduğu kazanımlar yatmaktadır.¹⁰⁴ Bir kölenin ortaya çıkardığı her şeyin, efendisinin mülkiyetinde olması bu

¹⁰¹ Bak, sf. 217.

¹⁰² Bak sf. 218.

¹⁰³ İsmail Parlatır, "Türk Sosyal Hayatında Kölelik", *Belleten Dergisi*, C.47, S.187, 1983, sf.807

¹⁰⁴ Özkan Şahin/Şahin sf. 118.

teorinin desteklenmesine sebep olmuştur. Bu teoriyi savunanlar, robotlarla en uygun eşleşmenin köleler olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁵ Yapay zekâ teknolojilerinin yanı sıra direkt olarak robot kavramı üzerinden açıklanan köle teorisinin savunucuları, robot kavramının yaratıcısı kabul edilen Çek yazar Karel Kapek'in ortaya attığı "Roboti" ifadesinin Çekçe'de zaten esaret, angarya anlamına geldiğini belirtmektedir.¹⁰⁶

Köle teorisinin en önemli dayanaklarından biri de robotların haksız fiil sorumlulukları halinde, hukuken çözüme gidilmesinin daha kolay olması düşüncesidir. Yapay zekâlı varlıkların, kendilerine verilen komutlar dışına çıkarak insan öldürmesi örneğinde olduğu gibi sorumluluğun kime ait olacağı önemli bir hukuki tartışmadır. Bir yapay zekâlı varlığın köle olarak kabulü halinde hem hukuki iş ve işlemleri yapabileceği hem de haksız fiil söz konusu olduğunda Roma hukukunda olduğu gibi kölenin sahibinin sorumluluğuna gidilebileceği belirtilmektedir.¹⁰⁷ Bu bakımdan, günümüzdeki yapay zekâ teknolojilerinin, haksız fiil sorumluluğuna neden olması halinde, borçlar hukuku anlamında kusursuz sorumluluk türlerinin de uygulanabilmesi muhtemeldir.

Köle teorisi; çağdaş hukuk sistemlerinde köleliğin kaldırılmış olması, böyle bir statünün kabulü halinde kendi iradesiyle hareket edebilen varlıklara öngörülen bu statünün ahlaken ve hukuken uygun olmaması nedeniyle eleştirilmektedir.¹⁰⁸ Gerçekten de insan hakları bakımından tarihsel süreçte önemli tartışmalara neden olan ve günümüzde kabulü mümkün olmayacak bir statünün, teknolojik gelişmeler ışığında ortaya çıkarılan yapay zekâ teknolojileri üzerinde kabul edilmesi uygun olmayacaktır.

3) Tüzel Kişilik Teorisi

Hukuken statüleri tanınan tüzel kişiler, ekonomik ihtiyaçlar sebebiyle ortaya çıkan bir kişilik türüdür.¹⁰⁹ Gerçek kişilerden farklı olarak özel düzenlemelere ihtiyaç duymakla birlikte yönetiminde yine insan

¹⁰⁵ Taşdemir/Özbay/Kireçtepe, sf. 804.

¹⁰⁶ Taşdemir/Özbay/Kireçtepe, sf. 808.

¹⁰⁷ Taşdemir/Özbay/Kireçtepe, sf. 812.

¹⁰⁸ Bak, sf. 219; Özkan Şahin, Şahin sf. 119.

¹⁰⁹ Devrim Aydın, "Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu Tartışmaları", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Y.5, S.10, 2017, sf. 98.

rol almaktadır. Yapay zekânın, tüzel kişilik teorisine göre, bir kişiliğinin olması gerektiği fakat bunun tüzel kişi niteliğinde olması gerektiği savunulmaktadır¹¹⁰. Tüzel kişilerin de insanlar tarafından yönetildiği düşünüldüğünde, bu teori uyarınca yapay zekânın yalnızca niteliğinin hukuken belirlenmesi ve yönetsel işlerinin organlara bırakılması gerekmektedir. Sorumluluk anlamında ise derneklerde veya şirketlerde olduğu gibi sorumluluğun, tüzel kişiliğin türlerine göre, yönetsel organlarında yer alan gerçek kişilerin üzerinde olması gerekir.

4) Yapay Zekâya Elektronik Kişilik Modeli

Yapay zekâ teknolojilerinin hukuki statüsüne ilişkin en son geliştirilen modellerden biri de yapay zekânın elektronik kişiliği modelidir. Bu model esasında, tüzel kişilerin hukuki statülerine benzer bir statünün, yapay zekâ teknolojileri için de yaratılması gerektiğini savunmaktadır.¹¹¹ Gerçekten de özellikle yapay zekâ teknolojilerinin eşya ve köle olarak kabul edilmesi teorilerinin karşısında, bu teknolojiler için ek bir düzenleme yapılması daha uygun olacaktır. Avrupa Parlamentosu, 27 Ocak 2017 tarihinde yapay zekâ teknolojilerinin medeni hukuk kuralları çerçevesinde ve hukuken belirliliğinin ön plana çıkarılması adına tavsiye kararı niteliğinde “Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu Robotik Tavsiye Raporu” yayımlamıştır.¹¹² Raporun giriş kısmında, yapay zekâlı varlıkların kullanım alanlarının artış miktarlarına¹¹³ ve robotik alanındaki patent başvurularının son on yılda üç katına çıktığından bahsedilmiştir. Bununla beraber, yapay zekâ teknolojilerinin uzun vadede akıllı ve otonom makineler olarak daha fazla tezahür edeceği, bağımsız olarak kendi kendini eğitebilme ve karar verebilme yeteneklerinin ön plana çıkacağı hususlarına dikkat çekilmiştir.

Avrupa Parlamentosu yayımladığı raporda, belirsizliğin ortadan kaldırılması ve yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi, hukuken sorum-

¹¹⁰ AKKURT, sf. 45.

¹¹¹ Özkan Şahin/Şahin sf. 119.

¹¹² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html (Erişim Tarihi: 30.10.2022).

¹¹³ 2010 ile 2014 yılları arasında yıllık ortalama artış %17 iken sadece 2014 yılında %29 arttığından söz edilmiştir.

lu tutulabilmesi adına elektronik kişilik modelini tavsiye etmiştir.¹¹⁴ Bu düzenlemenin yapılmasıyla birlikte yapay zekâ teknolojilerin de hukukken bir kişiliğinin olacağı ve bu bakımdan otonom hareketler sonucu ortaya çıkabilecek uyumsuzlukların daha somut bir biçimde çözülebileceği savunulmaktadır. Ek olarak elektronik kişilik modelinin kabul edilmesi halinde, en zeki yapay zekâ türünün de ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir.¹¹⁵

Yapay zekâ teknolojilerine tanınması olası bu kişilik türü, hukuk sisteminde kişiler hukuku bağlamında yeni bir devrin açılması anlamına gelecektir. Gerçekten de özellikle yapay zekâda eşya ve köle teorilerinin yanında, bütün sınırları hukuk düzeni tarafından belirlenecek bir yapay zekâ kişilik türünün düzenlenmesi –özellikle teknolojinin bu hızı göz önüne alındığında- bu alanda yapılacak en büyük hukuki devrimlerden biri anlamına gelecektir.¹¹⁶

IV. YAPAY ZEKÂNIN ÜRETTİĞİ FİKİR VE SANAT ESERLERİNİN KORUNMASI

Ortaya konulan herhangi bir ürünün eser kabul edilebilmesinin şartlarını yukarıda açıklamıştık. Buna göre Türk pozitif hukukunda sahibinin hususiyetini taşıyan, algılanabilen ve kanunda belirtilen mahsul gruplarından olan ürün eser niteliğindedir. Eser sahibi de bu ürünü meydana getiren gerçek kişidir. Tüzel kişiler ise pozitif hukuk kapsamında eserin yaratıcısı olamaz, yalnızca haklarından faydalana-bilir.

Fikri ürünlerin yani eserlerin muhakkak zihinsel, duygusal ya da estetik biçimde ifade edilmesi gerekmektedir.¹¹⁷ Bu ifade biçimini yalnızca gerçek kişi olan insanın yapabileceği kabul edilmektedir ve bir kuş sesinin, maymun tarafından çizilen resmin, bir gök gürültüsünün eser olarak kabul edilmediği söylenebilir.¹¹⁸ Hal böyleyken yapay zekâların ürettiği ürünlerde karşımıza çıkan sorun, temel olarak bir eseri yalnızca gerçek kişi olan insanın meydana getirilebilmesi ve buna

¹¹⁴ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (Erişim Tarihi: 30.10.2022).

¹¹⁵ Bak, sf. 220.

¹¹⁶ Benzer yönde görüş için bkz. Dülger

¹¹⁷ Bozbel, sf. 33

¹¹⁸ Bozbel, sf. 34.

bağlı olarak hususiyet ve yaratıcılık kavramı olmaktadır. Hususiyet, bireylere ait bir değerdir ve hususiyet sahibi olmanın şartları da kişilik, karakter ve bilinç sahibi olmaktadır.¹¹⁹ Yukarıda açıkladığımız hukuki kişilik kavramına –şimdilik- uymayan yapay zekânın bu bakımdan ürettiği ürünlerin hukuken korunabilmesi mümkün değildir.

Yapay zekâların ürettiği ürünlerin, FSEK özelinde sayılan mahsul gruplarından olmasında ve dışa karşı algılanabilirlik özelliğinde herhangi bir tartışma yoktur. Örneğin bir yapay zekânın kendi meydana getirdiği “Beyond the Fence” isimli müzikal, seyirci önünde sahnelenmiştir.¹²⁰ Gerçekten de yukarıda da örneğini verdiğimiz diğer yapay zekâların da meydana getirdiği ürünler, eser kavramının tanımının bazı şartlarına uygundur.

Uluslararası hukuk sistemlerinin incelenmesi sonucunda da bu konuda böyle düşünen tek ülke olmadığımızı söyleyebiliriz. Örneğin ABD’de görülen “Fiest Publications v Rural Telephone Service Company INC. 499 U.S. 340” ve “Naruto v Slater, No. 16-15469 (9th Cir.2018) davalarında da sadece hukuki kişilerin eser sahibi olabileceği kabul edilmiştir. Fakat en azından kendi pozitif hukuk sistemimizde fiil ehliyetinin bile aranmadığı eser kavramının yaratıcılık ve hususiyet unsurunda, kendi halinde, yazılımcısı tarafından almadığı komutları bile gerçekleştiren yapay zekâların ürettiği ürünler bakımından bu düşünce, çağının çok gerisinde kalmıştır. Fakat teknolojinin böylesine bir momentumla ilerlediği çağımızda, söz konusu bu görüşlerin değişeceği kanısındayız. Öyle ki, fikri mülkiyet hukukuna ilişkin gelişmelerin -bugüne kadar olduğu gibi- tekrar bir baskı sonucu meydana gelmesindenense, küresel çapta bir fikri mülkiyet hakları düzenlemesi yapılması gerektiği de savunulmaktadır.¹²¹

Yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin hukuken korunması bakımından öğretilerde de birçok tartışma mevcuttur. Bazı yazarlar, yapay zekâ tarafından ürünlerin hukuken korunamayacağını çünkü Türk hukukundaki tabiriyle, bu ürünlerin hususiyet şartını sağlama-

¹¹⁹ Kaynak Balta, sf. 224.

¹²⁰ <https://www.theguardian.com/stage/2016/feb/28/beyond-the-fence-review-computer-created-musical-arts-theatre-london> Erişim Tarihi: 08.04.2022.

¹²¹ Annemarie Bridy, “Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intelligent Author”, *Standfort Technology Law Review*, C.5, 2015, sf. 27.

dıklarını ifade etmektedirler.¹²² Bu görüşte hususiyet kavramı insana özgülenmiş ve yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin insana özgü özellikler taşımadığından dolayı korunamayacağı belirtilmiştir.

Bu konuda ortaya atılan diğer bir görüşte, yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin fikir ve sanat eseri bakımından korunması gerektiğidir.¹²³ Bu görüşü savunan yazarlar, yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin eser sahibinin bizzat yapay zekânın kendisi olarak kabul edilmesinin, teknolojinin gelişmesine de vesile olacağını savunmaktadır.

Açıklanan bilgiler bakımından, mevcut düzenlemeler ile teknolojik gelişmelerin ile sıkı bir imtihan halinde olduğu açıktır.¹²⁴ Biz de otonom özellikler sergilemeyen, her ne kadar otonom gözüke bile insan girdisi sayesinde üretici olan yapay zekâların ortaya koyduğu ürünlerin eser kavramına uymadığı kanısındayız. Ancak, yaratıcısının kodlamasının ve veri girdisinin dışına çıkan ve ortaya yeni ürünler çıkaran yapay zekâların yaratacağı ürünlerin korunması gerekmektedir. Mevcut düzenlemelerde sorun, eserin maddi görünümü değil, yaratıcısı ve hususiyeti açısından meydana gelmektedir. En azından şu an için yapay zekânın fikri yaratıcısı ve yapımcısı konumunda olan kişilerin yapay zekâlı ürünlerin ürettiklerinin fikri hak sahibi olması kabul edilebilmelidir. Bu bakımdan, insanlar tarafından üretilen her ürün, hukuku şartları haiz olmadığı zaman nasıl ki korunmuyorsa, yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerde, ancak kanuni şartların sağlanması durumunda korunmalıdır. Fakat bu korumadan faydalanabilmek için yapay zekâyı hukuki bir statünün tanınması, hukuki belirlilik açısından da önemlidir. Yapay zekânın teknolojinin en önemli paydaşı olduğu kabul edildiğinde, elektronik kişilik modeli gibi bir düzenleme ile bu statünün sağlanması faydalı olacaktır.

V. SONUÇ

Akıllı telefonların hayal olarak görülüp, yapay zekânın bir gün insanlığı ele geçirebilecek niteliğe ulaşp ulaşamayacağı tartışmaları

¹²² Maria Iglesias/Sharon Shamuilla/Anderberg Sharon, "Intellectual Property and Artificial Intelligence", *A Literature Review, European Commission*, 2019, sf. 14.

¹²³ Ryan, sf. 1079.

¹²⁴ Mustafa Zorluoel, "Yapay Zekâ ve Telif Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.142, 2019, sf. 329.

neredeyse yüz sene gibi kısa bir süre önce insanların tartışma konusuydu. Son yirmi senede bile sadece matematik hesabı yapabilen, satranç oynayabilen yapay zekâlardan, otonom özellikler gösteren, kendi ürünlerini üreten yeni teknolojik yazılımlar ve ürünler, hızını takip edemeyeceğimiz kadar süratli bir biçimde insanlığın hayatına giriş yapmıştır. Teknolojinin insanlık için getirdiği faydalar kadar, ucuz ve nitelikli işçi gücü nedeniyle zararları da gündeme gelmeye başlamıştır. Öyle ki, insanlara hiç ihtiyaç duyulmayacak şekilde yeni işletmeler bile günümüzde mevcuttur.

Hukuk sistemleri, toplumların ihtiyaçlarına göre sürekli değiştirilip güncellenmektedir. Hukukun, Roma Hukukundan beri temel kavramları her ne kadar revizeler doğrultusunda bizlere eşlik etse de bu düzenlemeler dışında yeni reformlar da gerekmektedir. Nitekim gelişen teknolojinin bırakın bundan yüzyıllar önce tahmin edilmesini, neredeyse yirmi sene önce bile tahmin edilmemesi gayet doğaldır.

Tarih sahnesinde bile üzerinde fikir birliği sağlanamayan, teorilerle açıklanmaya çalışılan fikri hak kavramı son elli yılda ancak insanlığın faydalanabileceği şekilde düzene oturtulabilmiştir. Teknolojinin hızı bu düzenlemeleri bile geride bırakmıştır.

Çalışmamızın ana konusu olan yapay zekâlı ürünlerin ürettiği fikir ve sanat eserlerinin korunması kavramını tartışabilmek için öncelikle gerekli kavramları ve ardından pozitif hukuk sistemimizde yer alan normal düzenlemelere yer verilmiştir. Özellikle bir fikri hakkın korunabilmesi için kanunda ve öğretilerde yer alan görüşleri ortak bir paydada buluşturulması gerekmektedir. Bütün bu açıklananlar ışığında bir ürünün eser olarak nitelendirilebilmesi için sahibinin hususiyetini taşıması gerektiğini, kanunda yer alan ürün gruplarının içinde bulunması gerektiğini, bir algılanabilirlik etkisinin ve yaratıcılık unsurunun olması gerekmektedir. Her ne kadar yapay zekâların otonom özellikleri aslında düşündüğümüz etkilere sahip olmasa bile yaratıcısının yüklediğinden ve komutundan farklı şekilde hareket edebilen yapay zekâların üreteceği algılanabilir, hususi ve yaratıcı eserlerin söz konusu olabileceği görülmektedir.

Eser sahibi kavramından ise eseri meydana getiren kişi açıklaması ve özellikle öğretilerde ve mahkeme kararlarında, bir eserin yalnızca gerçek kişiler tarafından ortaya konulabileceği görüşü çalışmamızın

ana fikrinin gerçekleşebilmesi için kanuni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu bakımdan yapay zekâlı ürünlere, şu anki haliyle bir hukuki kişilik tanınmasının uzak bir ihtimal olduğu varsayımında bulunduğumuz zaman, en azından yapay zekâlı ürünlerin ortaya koyduğu yeni eserlerin, yapay zekâyı üreten, gerekli çalışmalarını ve düzenlemelerini yapan gerçek kişinin bu ürünün korunmasında mali ve manevi hak sahibi olması kısa vadede hak ihlallerini önleyebilir. Yapay zekâyı bir statü tanınacak olması halinde ise, bu statünün elektronik kişilik modelini kapsayacak şekilde düzenlenmesi ve mevzuatımızda sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Keza böyle bir düzenleme, teknolojik ürünlerin teşvikini sağlayacağı gibi, Anayasamızın bilim ve sanat eserlerine yönelik sağladığı hakların, fikir ve sanat eserleri üreticileri bakımından da tezahürü haline getirebilecektir.

Kaynakça

Kitaplar

- Bacaksız, Pınar/Sümer, Yağmur, Robotlar, Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- Bostrom Nick, Süper Zekâ: Yapay Zekâ Uygulamaları, Tehlikeler ve Stratejiler, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020.
- Bozbel, Savaş, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2012.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru/Bak, Başak/Reyhani Yüksel, Sera/Aslanova, Kemale, Yapay Zekâ, Futurist Hukuk, B.1, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru, Yapay Zekâ, Endüstri 4.0 ve Robot Üreticiler, B.2, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2021.
- Ersoy Çağlar, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, B.3, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2017.
- Nilson Nill, Yapay Zekâ/Geçmiş ve Geleceği, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Oğuzman, Kemal /Seliçi, Özer/Oktay,Saibe, Kişiler Hukuku, B.20, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015.
- Oğuzman, Kemal /Seliçi, Özer/Oktay,Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- Öztan Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, B.1, Legal Kitabevi, Ankara, 2008.
- Russell Stuart, Artificial Intelligence: A Modern Approach, Pearson Education Limited, 2009.
- Say Cem, 50 Soruda Yapay Zekâ, B.1, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul, 2021.
- Tekinalp Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

- Yavuz, Levent/ Alıcı, Türkey/ Merdivan, Fethi, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Yıldız Havva/ Köse Yıldırım, Gelişen Teknoloji ile Yapay Zekânın Fikri Mülkiyet Haklarına Etkisi, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Yılmaztekin Hasan Kadir, Yapay Zekânın Eser Sahipliği, B.1, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

Makaleler

- Abbot Ryan, "I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and The Future Of Patent Law", *Boston College Law Review*, V.57, sf.1079-1126, 2020.
- Akkurt Sinan Sami, "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Y.7, S.13, 2019.
- Altınok Arda, "Chatbot ve Yapay Zekâlı Asistanlara Hukuksal Yaklaşım", *İstanbul Barosu Dergisi*, C.93, S.3, sf.259-265, 2019.
- Arend Hintz, "Understanding The Four Types Of AI, From Reactive Robots to Self-Aware Being", *The Coservation* (Çevrimiçi erişim <https://theconversation.com/understanding-the-four-types-of-ai-from-reactive-robots-to-self-aware-beings-67616>)
- Bak Başak, "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y.9, S.35, sf. 211-232, 2018.
- Balta Kaynak Büşra, "Yapay Zekâ Ürünlerinin Hukuki Niteliği ve Fikri Eser Kavramı", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 3, sf.205-228, 2020.
- Barış Gözübüyük, "Yapay Zekânın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlere İlişkin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Kırıkkale Hukuk Mecmuası*, C.1, S.1, sf.54-81, 2021.
- Bridy, Annemarie, "Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intellegent Author" *Standfort Technology Law Review*, C.5, 2015.
- Burçak Ünsal, "Yapay Zekâ, Robotlar, Hukuki Düzenlemeler", *İstanbul Barosu Dergisi*, C.93, S.4, 2019.
- Chesterman, Simon "Artificial Intelligence And The Limits Of Legal Personality", *Nus Law Working Paper*, 2021.
- Cliffor Ralph, "Creativity Revisited", *IDEA: The IP Law Review*, Vol. 59, sf. 25-47, 2018.
- Colombo, Niccolo "Virtual Competetion: Human Liability Visa-Vis Artificial Intellience's Anticompetitive Behaviours" *Europen Competition & Reg. Law Review*, Vol. 2, sf. 11-23, 2018.
- Devrim Aydın, "Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu Tartışmaları", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Y.5, S.10, sf. 98, 2017.
- Dülger Murat Volkan, "Yapay Zekâlı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?", 2021. (Çevrimiçi Erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792253)

- Ercan Cannur, "Robotların Fiillerinden Doğan Hukuki Sorumluluk Sözleşme Dışı Sorumluluk Hallerinde Çözüm Önerileri", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y.11, S.40, sf.19-51, 2019.
- Eren Selahattin, "Roma Hukukunda Köle Mülkiyetinin Sınırları", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu'na Armağan, C.23, S.3, sf.283-322, 2017.
- Frey Benedikt Carl, "The Future Of Employment: How Susceptible Are Jobs To Computerisation", *Oxford Martin School*, 2013.
- Gizem Özkan Şahin, Çağatay Şahin "Yapay Zekalı Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.13, sf. 110-128, 2022.
- Güler Koştı, "Sanayi 4.0 ve Teknoloji Bileşenleri", *Journal Of Bussiness Innovation and Governance*, C.3, S.2, sf. 132, 2020.
- Harry Surden, "Machine Learning and Law", (Açık erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2417415 09.04.2021)
- Kaplan Andreas/ Haenlien Michael, "Siri, Siri, in My Hand: Who's The Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations, and Implications of Artificial Intelligence", *Business Horizons*, Vol. 62, 2019.
- Kılıçarslan Seda, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar", *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y.4, S.2019/2, sf.363-389, 2019.
- Parlatır İsmail, "Türk Sosyal Hayatında Kölelik", *Belleten Dergisi*, C.47, S.187. sf. 805-829, 1983.
- Pratap Devarapalli, "Machine Learning to Machine Owning: Redefining the Copyright Ownership from the perspective of Australian, US, UK and EU Law" *European Intellectual Property Review*, C.40, S.11, sf. 722-728, 2018.
- Samuel Arthur "Some Studies İn Machine Learning Using The Game Of Checkers", *IBM Journal Of Research and Development*, Vol.44, 200.
- Taşdemir Özgür/Özbay Ümit Vefa/Kireçtepe Onur Burhanettin, "Robotların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu Üzerine Bir Deneme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.69, S.2, sf. 793-803, 2020.
- Tekelioğlu Numan, "Eşya Kavramını Yeniden Düşünmek: Nft'lerin Eşya Niteliği ve Eşya Hukuku Bakımından Geleceği Üzerine Bir İnceleme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.30, S.3, sf. 1301-1329.
- Yayla Yavuz, "Fikri Mülkiyet Hakları ve Mülkiyete İlişkin Teorik Yaklaşımlar" *Fisca-economia*, C.4, S.2, sf.287-310, 2020.
- Yılmaztekin Hasan Kadir "Türk Fikri Haklar Hukuku Yapay Zekâ Tarafından Meydana Getirilen Eserleri Korumak İçin Hazır Mı?", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.2, sf. 1513-1586, 2020.
- Zimmerman Evan, "Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood", 2015. (Çevrimiçi Erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2563965)
- Zorlu Mustafa, "Yapay Zekâ ve Telif Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 142, sf. 306-356, 2019.

Elektronik Kaynaklar

- Bj Coopeland, <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence/> Erişim Tarihi: 28.03.2022
- Brandom Russel, "Google's art machine just wrote its first song" <https://www.theverge.com/2016/6/1/11829678/google-magenta-melody-art-generative-artificial-intelligence>
- Cognitive Movie Trailer, <https://www.ibm.com/blogs/think/2016/08/cognitive-movie-trailer/>
- Dünyanın ilk vatandaş robotu, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41780346>
- Henn na Hotel, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150717_japonya_otel/
- Harriet T. <https://www.telegraph.co.uk/technology/2018/01/08/sophia-robot-takes-first-steps/>
- Mashable INC, <https://mashable.com/video/ibm-japan-robot-artist/>
- Perseverance https://mars.nasa.gov/files/mars2020/Mars2020_Fact_Sheet.pdf/
- Robotun Fişi Çekildi, <https://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/komunistpartiyi-elestiren-robotun-fisi-cekildi,MRbq6B6iUUCRnQ3UP8eUag>
- R.U.R, <https://en.wikipedia.org/wiki/R.U.R>.
- Robot Sophia Türkiye'de; <https://tr.sputniknews.com/yasam/201804191033103122-humanoid-robot-sofia-ataturk-23-nisan-adil-dagitilirsa-dunya-hepimize-yeter/>
- SOPHIA; <https://www.hansonrobotics.com/sophia/>
- Tractica, <https://omdia.tech.informa.com/topic-pages/artificial-intelligence/>
- TRT Haber <https://www.youtube.com/watch?v=ClqLUuXYpU>
- Türk Dil Kurumu Büyük Sözlük, <http://www.sozluk.gov.tr>
- Yeteneği Teknolojiyle Ölümsüzleştirmek, <https://mediacat.com/yetenegi-teknolojiyle-olumsuzlestirmek/>

Kanunlar

- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu